

5. Konsepsiya tuzish: Texnologik loyihaning konsepsiyasi va arxitekturasi tuziladi.
6. Moliyaviy resurslar: Loyiha uchun moliyaviy resurslarni ta'minlash.
7. Dasturni yaratish: Dasturni yaratish va loyihani boshqarishni ta'minlash.
8. Boshqarish: Loyiha boshqarish va monitoringni ta'minlash.
9. Testlash va tuzatish: Loyihani test qilish va to'liq ishga tushirish.

Bu bosqichlar texnologik loyihani muvaffaqiyatli shakllantirish va amalga oshirish uchun muhimdir.

Barcha loyihaviy qarorlar zamonaviy darajada bajarilishi kerak, ya'ni loyihaga eng zamonaviy va istiqbolli texnika va texnologiya kiritilishi zarur. Loyihani ishlab chiqishdan barcha ishlab chiqarish quvvatlarini o'zlashtirishga qadar ma'lum vaqt o'tadi. Bu vaqt davomida amaldagi korxonalarining texnika va texnologiyasi rivojlanib boradi.

Zamonaviy ishlab chiqarishning asosiy rivojlanish yo'nalishlari ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va mexanizatsiyalashtirish bo'lib, ular quyidagi maqsadlarda amalga oshiriladi: unumdorlikni oshirish va og'ir va bir turdagi mehnatni kamaytirish; texnologik jarayonlarni me'yorlashtirish; mahsulotlar sifatini oshirish; ishlab chiqarishni boshqarishni soddalashtirish; mehnat samaradorligini oshirish, ayniqsa, seriyali ishlab chiqarish sharoitlarida.

Avtomatlashtirishni kengaytirishning asosiy sharti ishlab chiqarishni ixtisoslashtirish va mahsulotlarni maksimal darajada unifikatsiyalash hisoblanadi. Avtomatlashtirish texnologiyani takomillashtirish va shu tufayli mahsulotni ishlab chiqarishdagi texnologik ishlovlar miqdorini kamaytirish va ularni soddalashtirishdan iborat.

Ishlab chiqarishga avtomatlashtirishni keng joriy qilish uchun ilmiy-texnik progressni tezlashtirish, ishlar sifatini yaxshilash, mehnatni tashkil qilishni va ishlab chiqarishni boshqarishni takomillashtirish kerak.

Intensiv rivojlanish davomida ishlab chiqarish sifat tomondan yaxshilanadi, erishilgan ilmiy texnik progressdan to'liqroq foydalanish hisobiga ishlab chiqarish unumdorligi oshadi, takomillashgan texnika va texnologiya, yangi materiallarni qo'llash hisobiga mehnat sharoitlari yaxshilanadi. Bundan tashqari, qo'l mehnatida band bo'lgan ishchilar soni qisqaradi. O'z navbatida texnik vositalar, zamonaviy texnologiya, ishlab chiqarishning yaxshi tashkil qilinishi mehnat unumdorligining oshishiga, mahsulot ishlab chiqarishning ko'payishiga va uning arzonlashishiga olib keladi.

Yuqorida aytilganlarga muvofiq matbaa sanoati rivojlanishining asosiy yo'nalishlaridan biri amaldagi korxonalarini texnik qayta jihozlash va rekonstruksiya qilish bo'lib, u ishlab chiqarishda rejasining oshishini, mahsulot sifatining yaxshilanishi hamda ishlab chiqarish unumdorligining o'sishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Project Management for the Unofficial Project Manager" - Kory Kogon, Suzette Blakemore va James Wood.
2. "The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses" - Eric Ries.
3. Texnologik jarayonlarni loyihalash asoslari: darslik / X.A.Babaxanova, A.A.Jalilov; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. -T, "Tafakkur Bo'stoni", 2019 - 176 bet.

BUGUNGI IQLIM MUAMMOLARINING INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRI

*Habibullayev Ne'matillo, Parpiyeva Odinaxon Raxmanovna
Central Asian Medical University*

Iqlim o'zgarishining salomatlik va farovonlikka to'g'ridan-to'g'ri, bilvosita va ijtimoiy dinamik ta'siri sog'likka quyidagi ta'sirlarni keltirib chiqaradi: yurak-qon tomir kasalliklari, nafas olish tizimi kasalliklari, yuqumli kasalliklar, to'yib ovqatlanmaslik, ruhiy kasalliklar, allergiya,

shikastlanishlar va zaharlanish. Iqlim o'zgarishining inson salomatligiga ta'siri orasida jarohatlar va odamlarning halok bo'lishiga olib keladigan ekstremal ob-havoning bevosita ta'siri shuningdek, hosilning yetishmasligi yoki toza ichimlik suvidan foydalanishning yetishmasligi kabi bilvosita ta'sirlar kiradi. Iqlim o'zgarishi aholi salomatligi uchun keng ko'lamli xavflarni keltirib chiqaradi. Sog'liq uchun xavflarning uchta asosiy toifasiga quyidagilar kiradi:

- to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiluvchi ta'sirlar (masalan, issiqlik to'lqinlari, ekstremal ob-havo ofatlari tufayli);

- ekologik tizimlar va munosabatlardagi iqlim bilan bog'liq o'zgarishlar (masalan, ekinlar hosildorligi, chivin ekologiyasi) orqali yuzaga keladigan ta'sirlar;

- qashshoqlik, ko'chish va ruhiy salomatlik muammolari bilan bog'liq ko'proq tarqalgan (bilvosita) oqibatlar.

Aniqroq aytganda, salomatlik va issiqlik o'rtasidagi bog'liqlik (global haroratning oshishi) quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi: zaif aholining issiqlik to'lqinlariga ta'siri, issiqlik bilan bog'liq o'lim, jismoniy faollik va mehnat qobiliyatiga va ruhiy salomatlikka ta'siri. Ba'zi hududlarda ko'payishi mumkin bo'lgan bir qator iqlimga sezgir yuqumli kasalliklar mavjud, masalan, chivinli kasalliklar, vibrion patogenlar kasalliklari, vabo va ba'zi suv bilan yuqadigan kasalliklar. Sog'liqqa, shuningdek, o'rmon yong'inlari paytida jarohatlar, kasalliklar va havoning ifloslanishi orqali ekstremal ob-havo hodisalari (suv toshqini, bo'ronlar, qurg'oqchilik, o'rmon yong'inlari) jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Iqlim o'zgarishining sog'liq uchun boshqa ta'sirlari orasida dengiz sathining ko'tarilishi tufayli migratsiya va ko'chish kiradi; oziq-ovqat xavfsizligi va kam ovqatlanish, ichimlik suvining kamayishi, okeanlar va ko'llarda zararli suv o'tlari gullashining ko'payishi va issiqlik to'lqinlari paytida qo'shimcha havo ifloslantiruvchisi sifatida ozon darajasining oshishi. Iqlim o'zgarishining sog'liqqa ta'siri butun dunyo bo'ylab seziladi, ammo nomutanosib ravishda kam ta'minlangan aholiga ta'sir qiladi, bu ularning iqlim o'zgarishiga zaifligini, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda yomonlashtiradi. Yosh bolalar oziq-ovqat tanqisligiga va keksa odamlar bilan birga haddan tashqari issiqlikka eng zaifdir. Iqlim o'zgarishining sog'liqqa ta'siri xalqaro sog'liqni saqlash siyosati hamjamiyatini tobora ko'proq tashvishga solmoqda. 2009-yilda taniqli umumiy tibbiy jurnalda nashr etilgan Lancet: "Iqlim o'zgarishi 21-asrdagi eng katta global sog'liq tahdididir." Bu 2015-yilda Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti bayonotida yana takrorlangan. 2019-yilda Avstraliya tibbiyot assotsiatsiyasi iqlim o'zgarishini sog'liq uchun favqulodda holat deb e'lon qildi.

Zaif odamlarning sog'lig'iga issiqlik bilan bog'liq ta'sir. Iqlim o'zgarishi issiqlik to'lqinlarining chastotasi va zo'ravonligini va shuning uchun odamlar uchun issiqlik stressini oshiradi. Insonning issiqlik stressiga bo'lgan munosabati bo'lishi mumkin gipertermiya, issiqlik urishi va boshqa zararli ta'sirlar. Issiqlik kasalligi ko'plab organlar va tizimlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin jumladan: miya, yurak, buyraklar, jigar va boshqalar. Issiqlik to'lqinlari surunkali buyrak kasalligi (SBK) epidemiyalariga ham olib keldi. Uzoq muddatli issiqlik ta'siri, jismoniy zo'riqish va suvsizlanish SBK rivojlanishi uchun etarli omillardir.

Issiq to'lqin paytida o'pkaning surunkali kasalliklaridan o'lish xavfi yozning o'rtacha haroratiga nisbatan 1,8-8,2% ga yuqori ekanligi taxmin qilingan. Issiqlikdan tanadagi stress ham suyuqlik yo'qotilishiga olib keladi, bu esa o'pka perfuziyasini buzadi. Yuqori ifloslantiruvchi kontsentratsiyalar bilan birgalikda bu bronxial yallig'lanishga olib keladi. Bu o'rtacha va og'ir surunkali obstruktiv o'pka kasalligi (SOO'K) bo'lgan odamlarda, xona ichidagi haroratning oshishi nafas qisilishi, yo'tal va balg'am ishlab chiqarishning yomonlashishiga olib kelishi mumkin.

Kognitiv salomatlik bilan bog'liq muammolar (masalan, depressiya, demensiya, Parkinson kasalligi) bo'lgan odamlar yuqori haroratga duch kelganlarida ko'proq xavf ostida bo'lishadi va "qo'shimcha ehtiyot bo'lishlari kerak", chunki kognitiv qobiliyatlar issiqlikdan farqli ravishda ta'sirlanishi ko'rsatilgan.

Qandli diabet bilan og'rigan, ortiqcha vaznli, uyqusiz yoki yurak-qon tomir miya qon tomir kasalliklari bo'lgan odamlar haddan tashqari issiqlik ta'siridan qochishlari kerak. Sog'liqni saqlash mutaxassislari ogohlantirishicha, "haddan tashqari issiqlik ta'siri yurak-qon tomir,

serebrovaskulyar va nafas olish kasalliklaridan o'lim xavfini va barcha sabablarga ko'ra o'limni oshiradi. 65 yoshdan oshgan odamlarda issiqlik bilan bog'liq o'limlar 2019-yilda 345 000 ta o'lim bilan rekord darajaga yetdi.”

2003-yilgi Yevropa issiq to'liqini natijasida 70 000 dan ortiq evropaliklar halok bo'ldi. Shuningdek, 2015-yilning iyun oyida Pokistonning Karachi shahrida harorat 49°C (120 F) darajagacha bo'lgan kuchli jazirama to'liqini tufayli 2000 dan ortiq odam halok bo'ldi. 2020 yildagi hisob-kitoblarga ko'ra, har yili AQShda 1300 dan ortiq odam haddan tashqari issiqlik tufayli nobud bo'ladi. Yuqori harorat odamlarning ish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin.

Yuqumli kasalliklar ko'pincha suv toshqini, zilzilalar va qurg'oqchilik kabi ekstremal ob-havo hodisalari bilan birga keladi. Mahalliy epidemiyalar shifoxonalar va sanitariya xizmatlari kabi infratuzilmaning yo'qolishi, shuningdek, mahalliy ekologiya va atrof-muhitning o'zgarishi tufayli yuzaga keladi. Albatta bu ko'rsatmalar iqlim muammolarining global ekalligini ko'rsatadi, xo'sh unda uning oldini olishchi, bugungi kunda hammani o'ylatyotgan savollardan biri.

Xulosa: Iqlim muammolariga agar bugun kelajak nuqtai nazaridan qarasa albatta biz bu olamni qutqarib qolishimiz mumkin, ammo manfaatimizni ko'zlab foydalansak uni kelajak avlodga topshira olmaymiz natijada nimalar bo'lishi esa sizga ma'lum. Keling, birlashaylik dunyoyimizni birgalikda qutqaraylik.

SANOATLASHGAN O'ZBEKISTONDAGI BARQAROR RIVOJLANISHDA TO'QUV DASTGOHLARINING ASOSIY MEXANIZMLARINI TUTGAN O'RNI

*Imomnazarov Xurshidbek Xushnazar o'g'li, Obidov Mardonbek G'ayratjon o'g'li
imamnazarovxx@gmail.com, mardonbeko256@gmail.com
Farg'ona politexnika instituti*

To'quvchilik ishlab chiqarish texnologiyasi va uskunalari deyilgunda to'qima, galanteriya buyumlari, texnik to'qimalar va konstruksion materiallar ishlab chiqaradigan bilimlar yig'indisi tushuniladi. To'quvchilik texnologiyasi bo'yicha har xil gilamlar, gobelenlar, mebelbop va kashtali to'qimalar ishlab chiqariladi. To'quvchilik to'quv dastgohlarining konstruksiyasiga va ishlatiladigan xom-ashyo(ip)turiga qarab *paxta to'quvchiligi, zig'ir to'quvchiligi hamda jun to'quvchiligiga* bo'linadi.

Paxta to'quvchiligiga yakka va eshilgan paxta iplaridan hamda paxta va kimyoviy tolalar aralashmasidan to'qima ishlab chiqarish kiradi.

Zig'ir to'quvchiligiga yakka va eshilgan zig'ir iplaridan zig'ir va yarim zig'ir to'qimalarni ishlab chiqarish kiradi.

Jun to'quvchiligiga apparat yoki kardli yigirish sistemasi bo'yicha olingan yakka va eshilgan jun iplaridan jun va yarim jun to'qimalar ishlab chiqarish kiradi.

Arqoq ipi bilan ta'minlanish bo'yicha dastgohlar ikki turga bo'linadi: *uzlukli va uzluksiz*. Uzlukli usulda arqoq ipi homuzaga dastgoh ishchi siklini ma'lum davridagina tashlanadi. Dastgoh ishchi siklining qolgan paytida arqoq ipini to'qima chetiga zichlash, batanning orqa xolatga qaytish amallari bajariladi. Ikkinchi usulda arqoq ipi homuzaga uzluksiz tashlanadi. Uzluksiz usul hozirda rivojlanish, takomillashtirish bosqichida bo'lib, unday dastgohlarni (ko'p homuzali) muqobil konstruksiyalari izlanmoqda.

Arqoq ipi bilan ta'minlashning turi bo'yicha dastgohlar mexanik va avtomatik dastgohlarda bo'linadi. Mexanik dastgohlarda tugagan arqoq naychasi qo'lda almashtiriladi, avtomatik dastgohlar esa arqoq almashtirish mexanizmi bilan jihozlangan bo'lib, tugagan naycha avtomatik tarzda almashtiriladi.

Homuza hosil qiluvchi mexanizmlarni tuzilishi bo'yicha to'quv dastgohlari kulachokli, karetkali va jakkard mashinali dastgohlarga bo'linadi. Kulachokli homuza hosil qiluvchi mexanizimli dastgohlarda asosan oddiy o'rinishli to'qimalar to'qish mumkin. Karetkali dastgohlarda esa 12-24 tagacha shodalar mavjud bo'lib, shularga mos to'qimalar ishlab chiqarish mumkin. Jakkard mashinali dastgohlarda esa har qanday naqshli(gulli) to'qimalar olish mumkin.